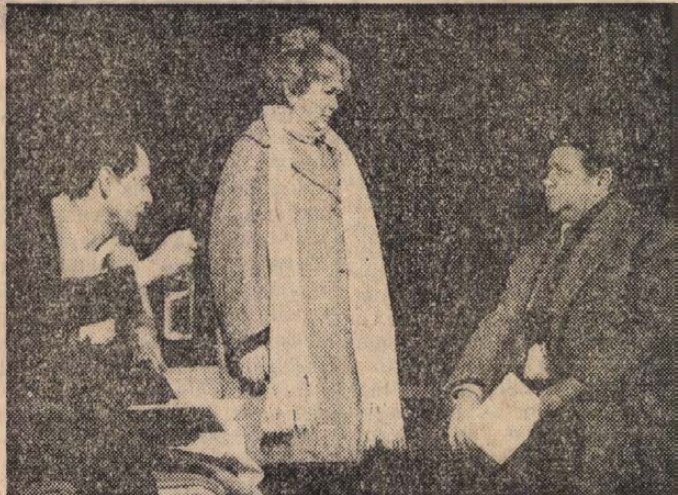

SZÍNHÁZI LEVÉL

Játékszín, kétszer

Mertz Tibor, Margitai Ági és Miklósi György a Jolán és a férfiak egyik jelenetében

Működik egy kis színház a budapesti Nagykörúton, *Játékszín* a neve, és a maga mivoltában különlegességnek, egyedinek számít a magyar színházak sorában.

A *Játékszín* abban a teremben játszik, amely megnyitása, 1899 óta mindig színháznak adott helyet. Olyan remek komikusok léptek fel benne, mint *Salamon Béla*, és ott működött 1923 és 1949 között *Nagy Endre* kabaréja is, *Teréz körúti Színpad* néven. (A mai Lenin körút régen a Teréz körút nevet viselte.) Utoljára a *Kamara Varieté* székelt itt. A terem és a hely tehát patinás. Nagy szerencse, hogy sikerült megőrizni színháznak, hiszen tudjuk, hogy több kitűnő kis színházterem (például a *Bethlen téri Színpad*, a *Bonbonnière Kabaré*, a *Blaha Lujza Színház* vagy *Tarka Színpad*) megszűnt, vagy megszűnt színházként funkcionálni.

A most itt működő színház egyedisége azonban nem patinájában van, hanem abban, hogy úgynevezett befogadó színház. Vagy legalábbis annak indult. Ez akkor annyit jelentett, hogy a színház kész előadásokat fogad be, melyek egy más színház társulatával kerülnek ott színre. Magyarán: amit valahol valamiért nem tudtak eljátszani, azt a *Játékszín* befogadta. Így került itt színre például az akkor még a *Nemzeti Színházban* dolgozó *Zsámbéki Gábor* rendezésében *Kornis Mihály* színműve, a *Halleluja*, melyet rögtön ki is átkozott az akkori kultúrpolitika. De játszottak kitűnő gyermekdarabokat is erre a célra szerveződött fiatal együttesek, a tragikusan fiatalon elhunyt *Timár Béla* irányítása alatt.

A színház jellege később változott. Saját társulata ugyan sosem jött létre, de megszerveződött egy igazgatóság, mely az üzemmenetet, a szervezést intézte, és fokozatosan kialakult az a gyakorlat is, ami ma már a színház működési szisztémájává vált. Az tudniillik, hogy a *Játékszín* maga szervez produkciókat úgy, hogy a tervezett előadásra rendezőt és színészeket szerzöttet. Esetleg most is játszanak közös produkciós előadásokat, melyeknél valamilyik állandó színház a partner.

Ilyen értelemben a *Játékszín* talán afféle vállalkozás már ma is, amilyen felé az előbb-utóbb struktúraváltásra kényszerülő magyar színház halad. Nevezetesen: a legtöbb nyugati színházhoz hasonlóan egy-egy előadásra, produkcióra szervez társulatot, s amikor az az előadás lekerül a színről, akkor a színész szerződése megszűnik. E módszerrel — elvileg legalábbis — igen kitűnő szereposztások hozhatók létre, hiszen válogathatnak megannyi színház megannyi jeles színésze között. Persze az egyeztetés ez esetben óriási gond, mert hát a színész nem szabad, az anyaszínházi elfoglaltságai megkötik, s megkötik esetleges más felkérések, tévés, rádiós, filmes stb. elfoglaltságok is. (És épp e más okok miatt azért mégsem teljesen azonos a *Játékszín* működési szisztémája egy nyugati magánszínházé-

val, hiszen ott az esetek túlnyomó többségében a színész csak abban az egy produkcióban van elfoglalva, amit a színházban játszik. Mellesleg: ott van jól megfizetve...)

Nos, a *Játékszín* mindezekkel az adottságaival együtt, sajátos színfolt a magyar színházi életben. Sok kiváló előadásukra emlékezhetünk, sőt, felfedezésekre is tellett az erejükből — gondoljunk a *Füst Milán-vígjátékok* előadására a feledés porrétegei alól.

A mostani két bemutatójuk (egymás utáni két estén) mintegy összegzi a színház műsorgetvi törekvéseit. Az egyik darab egy majdnem elfeledett (bár filmváltozatában nem ismeretlen) vígjáték, a *Janika. Békeffi István* és *Stella Adorján* komédiája 1946-ban került először színre. A címszerep bravúros színésznői lehetőséget rejt, hiszen egy vonzó ifjú színésznőt, bizonyos Polgár Gizit kell eljátszania, ám el kell játszania a színésznő kitalált, tizennégy éves fiát, Janikát is. Annak idején *Turay Ida* brillírozott a szerepben, s később a filmváltozatban is. Meglepő, hogy ez a jól szerkesztett, jó humorú, jó szerepeket kínáló, igazán színpadképes, kellemes komédia azóta sem került színre sehol sem. Most *Berényi Gábornak*, a *Játékszín* igazgatójának a rendezésében találtatott egy kiváló Gizi-Janika: *Udvaros Dorottya*. Aranyosan komédiázik, tehetsége egészen új oldalait mutatja meg. Színháztörténeti érdekesség, hogy *Turay Ida* most az öltöztetőnőt, *Malvinkát* játssza, s hogy *Udvaros Dorottyanak* a színpadi mamáját az igazi mamája, *Dévai Kamilla* alakítja.

A másik bemutató tulajdonképpen utánjátszás, hiszen a nyáron a *Gyulai Várszínházban* volt a hazai premierje *Eörsi István Jolán és a férfiak* című „krónikájának”. Most, ugyanazzal a rendezővel, s majdnem teljesen azonos szereplőgárdával, a *Játékszín* felhozta a darabot a fővárosba és itt, ezen a kicsiny színpadon, ebben a szűkebb játéktérben s egy intim méretű nézőtér előtt, a dráma is összefogottabbá, hatásosabbá vált.

Ez a darab persze amúgy is hatásos, hiszen arról szól, hogy hősnője, Jolán, hogyan zuhan egyre lejjebb a kapcsolatai során, hogyan kerül össze egyre jelentéktelenebb férfiakkal — és hogy milyen meghatározó, sőt, kikerülhetetlen erejű hatással van Jolán sorsára, kapcsolataira az a tragikus tény, hogy első férjét, *Istvánt*, 1956 után kivégezték, *Eörsi* ezt a darabot 1977-ben írta, nem kis mértékben a saját 56 utáni elményei alapján — de felmerül itt mindannyiunk számára a kérdés: a mi sorsunkat, kapcsolatainkat hogyan s mennyire befolyásolta 1956, s ami utána történt? *Ács János* rendezése, *Margitai Ági* Jolán-alakítása s a köré csoportosuló férfiak galériája azt adja a tudunkra: múltunkból és jelenünkben nem lehet kitörölni azt, amit 1956 jelentett. Tetszik vagy sem, együtt kell élnünk azoknak az októberi napoknak az emlékével és következményeivel.

Takács István